

سیاسه‌تیکی دووباره وهی‌رشیکی چه‌ندجاره!

13-03-2022

نووسه‌ره‌کان

ناوه‌ندی لیکۆلینه‌وه‌ی رووداو

کورتە : هی‌رشه‌که‌ی هه‌ولێر، به‌شیکه‌ له‌ سیاسه‌تیکی دووباره‌ی ئێران به‌لام ئەمجاره‌یان له‌ قۆناخیکه‌ی هه‌ستناکدا کران که‌ عێراق، رۆژه‌لاتی نیوه‌راست و جیهانی پێیدا ده‌روات؛ به‌ ئامانجکردنی راسته‌وخۆ یان ناراسته‌وخۆی ناوچه‌ و شوینیکی جیاوازتر له‌وانه‌ی که‌ به‌ نه‌یاری خۆی ده‌یزانی‌ت!

زیران روژھەلاتی |

بەرای

ھێرشەکی ھەولێر، بەشیکە لە سیاسەتێکی دووبارە ئێران بەلام ئەمجارەیان لە قوناخێکی ھەستناکدا کران کە عێراق، روژھەلاتی نیوھەرست و جیھانی پێیدا دەروات؛ بە ئامانجکردنی راستەوخۆ یان نارسەتەوخۆی ناوچە و شوێنێکی جیاوازتر لەوانە کە بە نیاری خۆی دەیزانی!

وا مەزەندە دەکریت موشەکەکان لە سنوورەکانی ھەردوو پارێزگای کرماشان و ئازەربایجان روژئاواو ھەوێزبان کە جگە لە شوێنی ھەوانەو و زانگەیان بە ھاوالتیانی سڤیل، چ ئامانجێکی دیکە نەپکاوە. کەنالەکانی نزیك لە ئێران جووری موشەکەکانیان بە گراډی 122 مەلم ناوێردوو ھەندیک لە سەرچاوەکانی ھەریمی کوردستانیش پێناوایە کە ئەو لە جووری فاتح 110 بە کە پێشتریش بەکارھێناون. پالئەرەکانی ھێرشەکی ئەمجارە کامەن و پێویستە ھەریمی کوردستان چی بکات؟

ھێرشەکی ئەمجارە بۆچی کرا؟

سوپای پاسداران لە بەیاننامەیکدا گوتیوەتی لەدوای "تاوانەکانی ئەمدواییە رژیمی دروستکراوی زابوونی" و "راگەیانندی پێشوەختە سەبارەت بە وەلامدانەو"، "ناوەندی ستراتیژی پیلانگێری و شەرانیگیزی" کردۆتە ئامانج. رەنگە ئەمەش ئامازەبەک بیت بە کوژرانی دوو ھەماندە ئێرانی کە لە روژانی رابردوودا لە سوریا کرابوو ئامانج. لەراستیدا ھێچ بەلگەبەک نییە بێسەلمینیت کە ناوەندی لیکۆلینەو ئیسرائیلی لە ھەولێر بووبیت تاوەکو کرابیتە ئامانج، ئەمە لە لایەن ھەریمی کوردستانەو رەتکراوەتەو و حکومەتی عێراقیش ئەمە قبول نەکردوو. ئەو لە ھێرشەکی زانی پێگەبەستوو شوینی ھەوانەو خەلک و ناوچە سڤیل بوون.

راستیەکی ئیسرائیل ئەوەندە لەنیو خاکی ئێران و سووریا ھێرش لەسەر ئێران کردوو. ئەوەندە لە شوێنی دیکە ھەک ھەریمی کوردستانەو ئەو کارە نەکردوو. تەلئەبیب ئەو توانستە پێشانداوە کە دەتوانیت لەناوخی ئێران بە ھەزاران بەلگەنامە بەرنامە ئەتۆمیەکی ئێران ببات، زانا ئەتۆمیەکانی بکوژیت و ھێرش ساییری بکاتە سەر بنگە و بارەگاکانی ئێران. لە سووریاش بە رەزامەندی رووسیا ھەرجارناجاری ھێرش دەکاتە سەر بنگە و بارەگاکانی ئێران و ھاوپەیمانەکانی. ھێرش ئێرانیش بۆسەر ئەمریکا و ھاوپەیمانی نیوئەلەتیش زیاتر بۆ سەر کۆمپانیا لۆجستیکییەکانە ئەو خۆی ئەمریکییەکان. ئەگەر ئامانجەکی ھێرشکردنە سەر ئەو وڵاتانە بیت کە ئێران بە نیار و دوژمنی خۆی دەیانزانی، ئەوا بێشک ئادرسەکی ھەولێرنیە. بەلام ھەک زۆرجار، ئێران لە شوێنێکی دوورتر لە نیارەکانی شەری نیارەکانی دەکات!

لەراستیدا ئامانجی ھێرشەکان ئەو نین کە راگەبێناون و دەشن چەند ھۆکاریکی جیاوازیان بۆ ریز بکەین.

بەکەم: ئەگەری ھەرچەرخانی ھاوسەنگییەکانی ھێزدارێ لە روژھەلاتی نیوھەرست

جیھان ئیستا بە کردەو لە قوناخی زیندووکردنەو سەردەمی شەپریکی ساردی دیکەدایە. سیاسەتەکانی ھاوپەیمانی و چەکدارکردنی وڵاتان خەریکە بە خێرایی گەشە دەکات. ئەمە لە روژھەلاتی نیوھەرست بەشیوەی خیراتربوونی گۆرانی سیاسەتی ھاوپەیمانیەکان و گەشە پێدانی توانای سەربازی ھەرگێردراو.

نزیکوونەو تورکیا لە ئیسرائیل، دوای 14 سالی داہران، ھەرۆھا نزیکوونەو تورکیا لە ئیمارات و وڵاتانی دیکە کەنداو، لەتەنیش تەوئەشدا، پرۆژە ئاشتی ھەرب- ئیسرائیل، کرانەو و وڵاتانی ھەرب- کەنداو بەرووی عێراق و سووریا، لە گرنگترین ئەو سیاسەتە زەبەلاحی ھاوپەیمانی کە دەشن لەدوای ھێرشەکی رووسیا بۆ سەر ئۆکراینا خیراتربوون و ئەمەش ئەو خالە کە بەکردەنی، دەتوانیت تەگەرە بۆ بەلادەستی ئێران لە عێراق و روژھەلاتی نیوھەرست خۆشبکات. بۆ نموونە تورکیا لەدوای ھەلبێاردنەو تاوەکو ئیستا چوارجار دانوستاندنی لەگەڵ سەرکردەکانی کورد و سوننەدا کردوو و لە ھەریمی کوردستانیش، خەریکە کرانەو بەک بەرووی سلیمانیدا دەکات. کونسولی تورکیا چەندجاریک سەردانی ئەوێ کردوو و بپاریشە قۆتابخانە مەعاریف لەوێ بکرتەو. ئەمە بێجگە لەوێ کە ئەنقەرە چاوی لە بازاری عێراق و ھەریمی کوردستانە بە وزەشەو بە تابیەتی گازی سروشتی. ئالزەو بە کە رەنگە ئێران خوازیارینت بەھۆی ئەو ھێرشانەو ئەو پەيامە بدات کە نزیکوونەو زۆرتری ھەریمی کوردستان لەگەڵ تورکیا بۆ ئەو ھێلی سوورە.

خالی جیگه سهرنج ئهوهیه که هئرشه که چهند رۆژیک دوای سهردانی سهروکۆماری ئیسرائیل بو تورکیا و سهردانی سهروکی ههریمی کوردستان بو ئه وولاته، ههروهها له دوای راگرتنی ناراستهوخۆی دانوستاندنهکانی ئێران لهگهڵ سعودی دیت که برباربوو له و ماوهیهدا گهری پینجهمی بهرپوهبچیت.

دووهم: وهرگرتنی ئیمتیازی زیاتر له دانوستاندنهکانی فیهنا

جوزیف بۆریل بهرپرسی سیاسهتی دهرهوهی یهکیتی ئهوروپا راگرتنی دانوستاندنهکانی به هۆی "فاکتهریکی دهرهکی" راگه یاندبوو که پندهچن مه بهسته کهی روسیا بێت که داوای مافی پارێزراو بوونی لهگه مارۆ کردبوو له ئه گهری ههرجوره مامه له ییکی داها تووی خۆی لهگه ل ئێران.

ئێرانییهکان دهزانن که ئیداره ی بایدن، له م سه روبه نده ی گرزیهکانی خۆی لهگه ل روسیا و چین دا هزی له ریکه وتنه وهیه لهگه ل ئێران، بۆیه ده یانه ویت تاوه کو پنیان بکری گۆشار بکن بۆ ئه وهی ئیمتیازی زیاتر وه ربگرن.

له سه ره تاکانی ئه م مانگه دا کۆمه لگه ی هه والگری ئه مریکی هه لسه نگاندن 2022 ی خۆی بۆ هه ره شه کان بئاو کرده وه که تیدا باسی له وه کردوو ئێران به شیوه ی راسته وخۆ و ناراسته وخۆ به رده وام ده بێت له هه ره شه کردن له سه ر به رژه وه ندیهکانی ئه مریکا، به لأم سه ره پای ئه وه ش ئانتۆنی بلینکن داوا یکردوو که ئه وه کاریگه ری نه کاته سه ر دانوستاندنهکانی فیهنا. [1] پنده چیت ئه مه له خواستی ئیداره ی بایدن بۆ که مکردنه وه ی گرزیهکان لهگه ل ئێران و دۆخی ئیستای ئه و وولاته له رکارییه هیزدارییهکانی واشنتن لهگه ل چین و روسیا وه سه رچاوه ی گرتبیت.

ئیسرا و واشنتن له ناوچه ی ئیندۆ پاسیفیک تووشی هه ره شه ی گه وره بوونی چین بووه. له ئه وروپا مۆته که ی پوتینی ل راست بووه ته وه و له رۆژه لاتی نیوه پاستیش، گرفتی ئێرانی هه یه. بۆیه ره نگه به ته مابیت لانیکه م له پری ریکه وتن و هاوسه نگرینی بالانس هیزه وه، خه یالی خۆی له رۆژه لاتی نیوه پاست ئاسووده بکات تا به ئاسانی بیه ررژیته سه ر ئه وانی دیکه. ئه مه بچگه له وه ی که ئه گه ری ریکه وتن لهگه ل ئێران ده توانیت ئه یکه به بازا ری وه دا به یینته وه که ئیسرا فریوه. ئێرانییهکان ئه مه ده زانن، بۆیه به شیوه یه کی راسته وخۆتر له جاران هیزه ده کن.

سێیه م: هاوپه یمانی پارتی لهگه ل سه در

هه رچه ند پارتی دیموکراتی کوردستان تاوه کو ماوه یه کی دریز پنداگری کرد له وه ی که شیعه کان له نیوخۆ ریکبکون ئه وسا لهگه ل کورد دانوستاندن بکن و جاریکیش ده ستپنخه ریکی کرد بۆ ئه وه ی سه در و چوارچۆیه ی هاوئا هه نگی لیک نزیک بکاته وه به لأم، ئێرانییهکان به ئاگان له وه ی که لانیکه م تاوه کو ئیسرا هاوپه یمانیه سیقۆلییه که ی سه در- بارزانی- هه لبووسی بته مایه کی تۆکه می هه یه و، ئه مه ش له داها توودا له وانه یه وه ک به هیزبوونی ئه و حیزبه له هه ریمی کوردستان وه ربگێردریته وه. به تایبه تیش که هینشتا پنداگری له وه رگرتنی پۆستی سه روکایه تی کۆمار ده کات. ئه گه ر وا بێت، پارتی به پالپشتی هاوپه یمانیه که ی لهگه ل سه در و هه لبووسی، ده توانیت به شیک له پرسهکانی خۆی لهگه ل به غدا په کلا بکاته وه که گرنگترینیان پرسی بودجه، دادگای فیدرالی و یاسای نه وت و گازه، ئه مه ش واده کات پیکه که ی له وه ی ئیستای با شتر بێت. بۆیه ره نگه ئامانجیکی هیزشه که په یوه ندی به دانوستاندنهکانی پیکه یانی حکومه ت و مه سه له ی پشکهکانی کوردیشه وه هه بێت.

چواره م: گازی سروشتی کوردستان

کهوتنی موشه ک له نزیک مالی بازرگانیکی کهرتی وه ی هه ریمی کوردستان له م هیزشه دا، ئه و گومانه ی دروستکردوو که له وانه یه هیزشه که په یوه ندی به بابه تی وه شه وه هه بێت. ئیسرا زیاتر له جاران باس له ئه گه ری زیادبوونی به ره مه می گازی سروشتی هه ریمی کوردستان ده کریت. ئه مه به له ونیکه که سه روکۆماری تورکیاش باسی کردوو. کومپانیای دانه گزیش که یه کی له و گرنگترین کۆمپانیایانه یه که له و که رته دا کار ده کات، رایگه یاندوو که له 2023 دا به ره مه مه که ی ده گه یه نیته 700 ملیۆن پ سنجا. [2] ئه گه ر بێت و ئه مه واپروات و برباره که ی دادگای فیدرالی به کرده وه جیه جی نه کریت، گازی سروشتی هه ریمی کوردستان ده توانیت گرفت بۆ ئێران

دروستبكات. به تايهتي كه عيراق بۆ دابينكردنى سووتهمهني بۆ ويستگهكاني كارهبا، گاز له ئيران دهكرپت و ئيرانيش به تهماي وهگرتنى گرپهستىكى دريژخايه نه لهگه ل عيراق بۆ پيدانى وزه. تهگهر بپت و ههرىمى كوردستان ناآرام بپت، تهوسا بپشك دهرفته تي گه شه پيدانى ئەم كه رته كه متر ده بپت.

ته نجام

هپرشه كه ي ته مجاره ي ئيران په يوه ندى به جه نكيك و سى دانوستاندنه وه هه يه. دانوستاندى هاوپه يمانيه كان له رۆژه لاتي نيوه پاست، دانوستاندنه كانى فپيه نا و دانوستاندنه كانى پي كه پنانى حكومه ت له به غدا. شه پى ئوكراپناش داشى ئيرانى سوار كردووه تاوه كو له كاتيكدا كه جيهان سه رقالى ته وپيه، ته و ليره به ناره زووى خۆي ته سپه كه ي تاو بدات. شه پى ئيسرائيل له ههرىمى كوردستانه وه ناكريپ ته گهر له راستيدا ئامانجه كه شه پى ته و ده و له ته بپت. پيويسته ههرىمى كوردستان به په سمى داواي هه لوپست له حكومه تى عيراق بكات و كار بكات بۆ ته وه ي ته مه وهك شكاتى ره سمى له نه ته وه په كگرتووه كانيش تۆمار بكرپت. له وان به ته مه له سه ر زه وي كارپه ريبه كى په كلا كه ره وه ي نه بپت و دواچار ته و هپزه بپت كه بتوانپت رچ له وه بكرپت، به لام وهك هه نكاوپك بۆ لپسه نده وه ي ره واپى له دووباره بوونه وه ي ته و هپرشانه بايه خى خۆي هه يه.

سه رچاوه كان

[1] - <https://www.cbsnews.com/news/iran-threats-pompeo-nuclear-deal>

[2] - <http://rudawrc.net/?p=1861>